

Šťastie praje pripraveným

Ťahák pre kandidátky a kandidátov v komunálnych
a župných voľbách na tému klimateckej
a environmentálnej odolnosti



Prečo vám o tom píšeme:

Keď sa deje kríza, samosprávy sú prvé a často jediné, kto zachraňuje, pomáha, informuje, zabezpečuje základné potreby obyvateľstva. Za posledné roky sme zažili viacero krízových situácií: pandémiu, vojnu za hranicami, lokálne povodne, sucho, horúčavy, požiare. Podobné situácie budú prichádzať aj naďalej a je namieste očakávať, že budú častejšie a intenzívnejšie. To nie je strašenie. Každá kandidátka či kandidát by mali preukázať pripravenosť popasovať sa s rizikami, pracovať na prevencii, adaptácii, riešeníach, ako aj na riadení záchrany života a obnovy majetku po krízových udalostiach. Toto bude relevantné v najbližších rokoch pre každú samosprávu, pre každý región Slovenska.

Pre kandidátov a kandidátky prinášame zoznam relevantných tém, ktoré súvisia s pripravenosťou na krízy. Zároveň k nim v prípade záujmu ponúkame aj odborné podklady a riešenia.

Čítanie tohto dokumentu vám zaberie **približne 30 minút**. O dosť menej než strata času pri zmätku a chaotických krokoch na poslednú chvíľu. **Ukážte svojim voličom a voličkám, že sa nebojíte o kríze hovoriť kompetentne a včas.**

A. Mestá a obce: Ochrániť, zachrániť, obnoviť

Každá krízová situácia má tri hlavné fázy:

- a) Prevencia – **ochrana** ľudí pred katastrofami,
- b) Krízový manažment – bezprostredná **záchrana** životov a majetku počas krízy,
- c) **Obnova** života po kríze.

Nižšie ponúkame deväť spôsobov, ako sa pripraviť na všetky tri v rámci kompetencií, ktoré mestá a obce majú a kde vy ako poslanec či starostka môžete aktívne zasiahnuť.

1. Plánovanie územia s ohľadom na klimatickú a sociálnu zraniteľnosť

Samosprávy disponujú viacerými plánmi a stratégiami. Tie by však nemali byť len formálnymi textami či mapami, ale živými dokumentmi, ktoré sa pravidelne aktualizujú a pomáhajú pri prevencii a manažmente rôznych možných kríz. Územné plány či plány hospodárskeho a sociálneho rozvoja (PHSR), ale aj iné dokumenty by mali zohľadňovať dnes predvídateľné riziká. Mali by tiež obsahovať poučenia z predchádzajúcich kríz (napr. pandémie). **Základom pripravej samosprávy je systematické mapovanie klimatickej a sociálnej zraniteľnosti územia aj obyvateľstva.**

Čo to znamená v praxi?

- Porozumieť tomu, ktoré časti mesta či obce sú ohrozené horúčavami, prívalovými dažďami, suchom, povodňami či lesnými požiarimi.
- Vedieť, kde žijú osamelé seniorky a seniori, ľudia s obmedzenou mobilitou alebo inými znevýhodneniami, ktorí môžu byť najohrozenejší v prípade katastrofy.
- Mapovať miesta, kde sa zdržujú ľudia bez domova, kde sa pohybuje mládež cestou za vzdelaním či zábavou, alebo kde sa nachádzajú lokality ohrozené prehrievaním.

Takéto poznanie sa má premietnuť do miestnych plánov, reakčných postupov, regulácie výstavby, využívania verejného priestoru aj do rozhodovania o tom, kde sa má stavať a kde naopak chrániť či obnovovať vodozadržná alebo zelená plocha. **Plánovanie verejných priestorov aj rozvoja zastavaného územia má obec či mesto realizovať s ohľadom na existujúce aj očakávané klimatické riziká, nie až v reakcii na vzniknuté škody.**

Čo môžete sľúbiť:

Obec alebo mesto bude plánovať rozvoj svojho územia s využitím najnovších vedeckých a odborných poznatkov, ale aj so zohľadnením skúseností, názorov a potrieb ľudí, ktorí v danom priestore žijú alebo ho každodenne využívajú.

2. Funkčná a odolná príroda, ktorá obyvateľstvo chráni a živí

Pripravenosť obce alebo mesta sa nekončí na hranici zastavaného územia. Samospráva má myslieť aj na to, ako spravuje svoje pozemky v extraviláne a v krajine, pretože práve tam sa rozhoduje o tom, či bude územie lepšie zvládať suchu, prívalové dažde, prehrievanie aj stratu biodiverzity..

Ide najmä o mestské a obecné lesy, ornú pôdu, lúky a pasienky, brehové porasty, vodné toky a ďalšie prírodné prvky, ktoré majú zásadný význam pre zadržiavanie vody, ochladzovanie územia, biodiverzitu, stabilitu pôdy a celkovú odolnosť krajiny.

Rovnako dôležité sú aj kúsky prírody priamo v meste alebo obci – zeleň, stromy, parky či menšie vodné prvky. Tie prinášajú okamžitý pozitívny efekt pre zdravie a každodenný komfort obyvateľstva:

- znižujú teplotu v uliciach a na sídliskách,
- vytvárajú tieň,
- zlepšujú kvalitu ovzdušia,

- zadržiavajú vlahu,
- tlmia prašnosť a hluk,
- spríjemňujú pobyt vo verejnom priestore.

Funkčná príroda nie je len otázkou ochrany krajiny alebo životného prostredia, ale aj základnej kvality života – toho, ako sa ľuďom v obci alebo meste býva, oddychuje, pohybuje a dýcha. Spravovanie mestských lesov, ornej pôdy či iných pozemkov v katastri obce alebo mesta má hľadať rovnováhu medzi hospodárskym využívaním, ochranou prírodných hodnôt a zvyšovaním odolnosti krajiny voči suchu, povodniam a extrémnym horúčavam.



Odolnosť krajiny si vyžaduje dlhodobú správu, pravidelnú údržbu a plánovanie. Obec alebo mesto môže vytvoriť viacročný plán obnovy a údržby zelene a prírodných prvkov, na ktorý bude každoročne vyčleňovať primerané finančné prostriedky a pri nových investíciách bude počítajť aj s nákladmi na ich dlhodobú správu. Zároveň bude aktívne využívať dostupné štátne a európske zdroje financovania a spolupracovať s vlastníkmi pôdy, správou lesov, vodohospodárskymi a poľnohospodárskymi podnikmi na posilňovaní odolnosti krajiny.

Čo môžete sľúbiť:

Obec alebo mesto bude svoje lesy, pôdu, zeleň a ďalšie prírodné plochy spravovať tak, aby čo najviac posilňovali zadržiavanie vody, ochranu biodiverzity, ochladzovanie územia, kvalitu ovzdušia a každodenný zdravotný, psychický aj tepelný komfort obyvateľstva, a zároveň znižovali riziko sucha, horúčav a prívalových zrážok.

3. Voda ako základ bezpečia, zdravia a fungovania obce či mesta

Voda je jedna zo základných podmienok dôstojného života ľudí a fungovania krajiny. Pre mestá a obce to znamená myslieť súčasne na tri prepojené oblasti:

- reálna dostupnosť **pítej vody** na základné životné potreby pre obyvateľky a obyvateľov,
- ochrana vodných zdrojov a vodných tokov v katastri,
- schopnosť samosprávy predchádzať lokálnym záplavám a škodám z prívalových dažďov.

Samospráva rozhoduje o tom, ako voda funguje v každodennom živote – pri verejných vodovodoch, verejných miestach s pitnou vodou, núdzových riešeniach počas výpadkov aj pri adresnom riešení lokalít, kde ľudia zostávajú bez bezpečného prístupu k pitnej vode. Zodpovedá za manažment dažďovej vody, ale aj ochranu obydľí pred záplavami. Najlepšie vie, kde sa voda opakovane vylieva a kde žije najohrozenejšie obyvateľstvo.

Ochrana zdrojov pitnej vody musí byť dôležitou súčasťou rozhodovania o nových investíciách.

Obce a mestá potrebujú mať možnosť chrániť svoje vodné zdroje, zároveň však musia hľadať reálne riešenia pre odpadové vody podľa svojich možností. Niekde to znamená modernizáciu čistiarní odpadových vôd, inde rozšírenie kanalizácie alebo hľadanie iných funkčných riešení tam, kde klasická kanalizácia nie je technicky či finančne dostupná.

Neoddeliteľnou súčasťou všetkých opatrení je aj osвета, aby sa predišlo zbytočnému vyčerpaniu vodných zásob a aby sa podporovali správne návyky obyvateľstva v hospodárení s pitnou vodou.

Čo môžete sľúbiť:

Obec či mesto bude chrániť zdroje pitnej vody, zlepšovať dostupnosť cenovo prijateľnej vody na základné životné potreby, posilňovať ochranu obyvateľstva pred lokálnymi záplavami a výpadkami vodnej infraštruktúry a zároveň predchádzať znečisteniu prostredia aj ohrozeniu zdravia obyvateľstva splaškovými vodami.



4. Energetická bezpečnosť a lokálna energetická odolnosť

Mestá a obce musia reagovať na rastúcu neistotu v cenách energie aj na riziko výpadkov. Ako? Tak, že budú systematicky posilňovať svoju energetickú bezpečnosť a znižovať závislosť od fosílnych palív.

Dôležitou súčasťou tejto pripravenosti sú plány vykurovania a chladenia, modernizácia systémov centrálného zásobovania teplom, zvyšovanie energetickej efektívnosti, rozvoj obnoviteľných zdrojov energie a hľadanie ciest k väčšej energetickej sebestačnosti. Mimoriadny význam majú riešenia, z ktorých má priamy prospech miestne obyvateľstvo – napríklad strešné fotovoltické systémy na verejných budovách, energeticky úsporné riešenia pri všetkých investíciách, zdieľanie energií a budovanie energetických komunit či lokálne solárne alebo veterné projekty s účasťou obce alebo občanov.

Nejde len o technickú či ekologickú tému, ale o praktickú otázku fungovania verejných budov, dostupnosti tepla a chladu, stability miestnych služieb a ochrany domácností pred rastúcimi nákladmi.

Čo môžu priniesť takéto riešenia?

- znižovať náklady na prevádzku verejných budov aj domácností,
- zvyšovať odolnosť voči cenovým šokom a výpadkom energie,
- zlepšovať kvalitu ovzdušia,
- udržať väčšiu časť ekonomických prínosov na mieste,
- vytvárať nové pracovné miesta,
- priťahovať nové investície.

Zároveň však platí, že **schvaľovanie investícií do obnoviteľných zdrojov sa má diať so zapojením obyvateľstva a s dôrazom na verejný záujem** (vrátane ochrany prírody a krajiny), aby miestni ľudia mali reálne benefity z toho, čo vzniká v ich okolí.

Čo môžete sľúbiť:

Obec alebo mesto bude posilňovať bezpečný a stabilný prístup k energiám cez smart riešenia, modernizáciu vykurovania a chladenia, rozvoj obnoviteľných zdrojov a energetickej efektívnosti, podporu zdieľania energie a energetických komunit tak, aby boli domácnosti aj verejné budovy menej ohrozené rastom cien, výpadkami energie a závislosťou od nestabilných externých zdrojov a zdrojov, ktoré znečisťujú životné prostredie.

5. Odolné a pre život priaznivé budovy

Obec alebo mesto má vo svojej správe budovy, ktoré sú **z hľadiska klimatickej zraniteľnosti mimoriadne dôležité: materské a základné školy, zariadenia sociálnych služieb, priestory pre seniorov a seniorky, úrady a ďalšie obecné alebo mestské prevádzky**. Práve v týchto budovách trávajú veľa času deti, staršie osoby, zamestnankyne a návštevníci. Teda skupiny, ktoré sú obzvlášť citlivé na horúčavy a iné extrémne výkyvy počasia, ako aj na výpadky energií či sietí.

Úlohou samosprávy je preto postarať sa o to, aby tieto budovy dokázali počas celého roka udržať priaznivé podmienky na život, učenie, prácu aj starostlivosť. Pri rekonštrukciách a nových investíciách má obec alebo mesto zohľadňovať najlepšie dostupné technológie a riešenia tak, aby budovy neboli len energeticky úsporné, ale aj poskytovali zdravé vnútorné prostredie, bezpečnosť, bezbariérovosť a boli ohľaduplné k svojmu okoliu.

Adaptácia budov má byť zároveň prepojená s úpravami ich okolia – so školskými dvormi, tieniacimi a vodnými prvkami, zdrojmi pitnej vody, vegetačnými plochami a bezpečnosťou pri extrémnom počasí.

Osobitnú pozornosť si zaslúžia budovy, ktoré môžu v čase krízy slúžiť aj ako evakuačné alebo núdzové zázemie; tie musia byť pripravené nielen na bežnú prevádzku, ale aj na humanitárne funkcie. Výhodou je, že samosprávy môžu pri obnove a modernizácii takýchto budov využívať aj štátne podporné schémy, externé zdroje a partnerstvá, ak ich vedia prepojiť s jasnou predstavou o odolnosti a kvalite života.

Čo môžete sľúbiť:

Obec alebo mesto bude obnovovať a spravovať svoje budovy tak, aby v nich bolo možné bezpečne a dôstojne žiť, učiť sa, pracovať aj poskytovať starostlivosť počas celého roka, vrátane obdobia horúčav a iných extrémnych výkyvov počasia a krízových situácií.

6. Životné prostredie a zdravotné riziká

Vysoké teploty v kombinácii so znečistením ovzdušia predstavujú závažné zdravotné riziko pre deti, seniorov a seniorky a ľudí s rôznymi chronickými ochoreniami. Zdravie obyvateľstva môžu ohrozovať aj znečisťujúce priemyselné prevádzky, automobilová doprava či skládky odpadu. Samospráva má sledovať kvalitu ovzdušia, pracovať s údajmi o doprave a iných zdrojoch znečistenia, zrozumiteľne informovať obyvateľstvo a robiť opatrenia na zníženie zdravotných rizík. Rovnako má venovať pozornosť prevádzkam, ktoré môžu ohrozovať verejné zdravie, aktívne vstupovať do povoľovacích a posudzovacích procesov a dôsledne presadzovať verejný záujem pri investíciách, ktoré môžu zhoršiť kvalitu života v obci alebo meste.

Dôležitá je aj spolupráca so štátnymi úradmi pri odstraňovaní envirozáťaží a riešení lokálnych zdrojov znečistenia. **Samospráva nemá byť len pasívnym prijímateľom rozhodnutí štátnych orgánov, ale aktívnym partnerom a obhajcom verejného záujmu, teda zdravého životného prostredia a zdravia svojich obyvateľov a obyvateľiek.**

Čo môžete sľúbiť:

Obec alebo mesto bude aktívne sledovať a zlepšovať kvalitu ovzdušia, dôsledne chrániť verejný záujem pri znečisťujúcich prevádzkach a investíciách, spolupracovať na odstraňovaní envirozáťaží a vytvárať také verejné priestory a opatrenia, ktoré budú lepšie chrániť zdravie ľudí aj v záťažových situáciách.

7. Udržiateľná mobilita a dostupnosť dopravy aj v náročných situáciách

Mobilita je kľúčovým aspektom života, pretože umožňuje ľuďom prístup k tovaru, službám a účasť na sociálnych a ekonomických aktivitách. Mobilita však predstavuje pre mestá a obce aj významné výzvy, pretože je jedným z hlavných zdrojov emisií skleníkových plynov, znečistenia ovzdušia, hluku, dopravných zápch a ohrozenia bezpečnosti. Samosprávy by preto mali podporovať prechod k udržateľnejším a inteligentnejším riešeniam mobility, ktoré znižujú závislosť od fosílnych palív, zlepšujú efektívnosť a bezpečnosť dopravných systémov a zvyšujú dostupnosť a inkluzívnosť služieb.

Obec alebo mesto má významný vplyv na to, či sa obyvateľstvo vie aj počas výpadkov energie, extrémneho počasia alebo iných krízových situácií dostať do práce, školy, k lekárovi, do bezpečia a k základným službám. Dôležité je budovať taký systém, v ktorom sa jednotlivé spôsoby dopravy dopĺňajú, sú prehľadné a použiteľné aj v záťažových situáciách. Dostupnosť má byť založená na pešom pohybe, cyklodoprave a kvalitnej verejnej doprave, pričom bezpečnosť je jedným z jej najdôležitejších aspektov.



Odolnosť dopravy sa netýka len ciest, ale rôznych druhov dopravy – ich jednoduchosti, prepojenosti a použiteľnosti pre rôzne skupiny obyvateľstva. Obec či mesto tu zohráva dôležitú úlohu pri miestnych komunikáciách, bezpečných peších trasách, zastávkach, prestupných miestach a lokálnych uzloch pomoci, aby sa žiadna časť sídla ani žiadna skupina obyvateľstva neocitli v dopravnej izolácii.

Mimoriadne dôležité je zohľadňovať potreby zraniteľných skupín, najmä matiek s deťmi či mládeže, ktorí sa častejšie pohybujú pešo, seniorov, senioriek a zdravotne a sociálne znevýhodnených osôb. Práve pre nich môže byť nezatienený, prehrievaný a bariérový verejný priestor vážnym rizikom. Doprava má byť inkluzívna, bezpečná a funkčná v každom období roka.

Čo môžete sľúbiť:

Obec alebo mesto bude rozvíjať dostupný, bezpečný a dobre prepojený systém rôznych druhov mobility tak, aby sa ľudia vedeli spoľahlivo pohybovať aj pri výpadkoch energie, extrémnom počasi a iných krízových situáciách, so zvláštnym dôrazom na potreby detí, rodičov s deťmi, seniorov a zdravotne znevýhodnených osôb.

8. Záchrana, informovanie a koordinácia

Obec alebo mesto je v krízovej situácii najbližšie k obyvateľstvu, preto má kľúčovú úlohu pri včasnom varovaní, organizovaní bezprostrednej pomoci a koordinácii miestnych a štátnych zložiek. Ide o to, aby ľudia dostali včasné, jasné a použiteľné informácie o hroziacom riziku a vedeli, čo majú robiť, kam sa obrátiť a kde nájsť pomoc.

Samospráva má mať pripravený plán ochrany obyvateľstva, zabezpečenú informačnú službu, evakuáciu, núdzové ubytovanie a núdzové zásobovanie. V prípade potreby má vedieť rýchlo spolupracovať s hasičmi, záchrannou zdravotnou službou, políciou, okresným úradom, školami, sociálnymi službami aj humanitárnymi organizáciami. Mimoriadne dôležité je myslieť na ľudí, ktorí sa k pomoci nedostanú sami alebo včas – deti, seniorov, ľudí so zdravotnými obmedzeniami, domácnosti v sociálnej núdzi či ľudí bez stabilného bývania. Práve obec najlepšie pozná miestne pomery, ohrozené lokality aj konkrétnych obyvateľov a obyvateľky, ktorí v kríze potrebujú osobitnú pozornosť.

Čo môžete sľúbiť:

Obec alebo mesto bude mať pripravený funkčný systém včasného varovania, koordinácie a okamžitej pomoci tak, aby sa k spoľahlivým informáciám, bezpečiu, prístrešiu, vode, jedlu a základnej podpore dostali včas všetci obyvatelia a obyvateľky vrátane tých, ktorí sú v krízových situáciách najzraniteľnejší.

9. Obnova po škodách ako príležitosť k zlepšeniam

Obce a mestá majú rozhodujúcu úlohu pri obnove budov, verejného priestoru, miestnej infraštruktúry a základných služieb po haváriách či katastrofách. Nestačí však len vrátiť veci do pôvodného stavu. **Obnova má byť príležitosťou odstrániť slabé miesta, ktoré sa už raz ukázali, a znížiť riziko, že sa tie isté škody budú opakovať na tých istých miestach a pri tých istých**

skupinách obyvateľstva. To sa týka nielen technickej obnovy budov, ulíc či sietí, ale aj prehodnotenia toho, kde a ako sa býva, ako je usporiadaný verejný priestor, ako funguje pomoc v teréne a ktoré skupiny ľudí zostali počas udalosti najviac nechránené. **Obnova po škode preto nemá smerovať späť k zraniteľnému stavu, ale k bezpečnejšiemu, funkčnejšiemu a odolnejšiemu prostrediu pre každodenný život.**

Čo môžete sľúbiť:

Obec alebo mesto bude po škodách obnovovať budovy, verejný priestor, infraštruktúru a služby tak, aby sa pri ďalšej udalosti neopakovali tie isté ohrozenia a aby bolo obyvateľstvo v budúcnosti lepšie chránené.

B. Samosprávne kraje: Plánovať, podporiť, doručiť

Samosprávne kraje zvyčajne priamo nezachraňujú ľudí v teréne, ale majú dôležitú úlohu v tom, aby bol región na krízy pripravený. Môžu **plánovať** rozvoj územia s ohľadom na riziká, rozhodovať, kam pôjdu investície, a **podporovať** odolnosť ciest, škôl, polikliník či zariadení sociálnych služieb. Zároveň môžu obciam prinášať metodickú a finančnú podporu, prepájať ich s odbornými inštitúciami a pomôcť **doručiť** potrebné služby a pomoc aj do odľahlejších a zraniteľnejších častí kraja.

1. Mapovanie klimatickej a sociálnej zraniteľnosti

Dôležitou úlohou krajov je najmä to, aby vedeli včas identifikovať klimatické riziká a zohľadniť ich v plánovaní rozvoja regiónu. Kraj pripravuje dôležité dokumenty, ako je územný plán regiónu či program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, preto môže rozhodovať o tom, kde a aké opatrenia sú potrebné. Vie pritom prepájať údaje o klíme s tým, ako ľudia v regióne žijú – či majú dostupnú dopravu, školy, sociálne služby, zdravotnú starostlivosť a aké rozdiely existujú medzi jednotlivými časťami kraja. Táto téma znamená, že klimatické riziká sa nemajú riešiť až po škode, ale už pri tom, ako sa plánuje rozvoj územia, umiestňujú stavby, nastavujú verejné investície a rozdeľujú rozpočtové zdroje. Ak už kraj takéto plány alebo stratégie má, **dôležité je ich pravidelne aktualizovať**, vyhodnocovať a reálne a efektívne používať pri rozhodovaní o investíciách, službách a prioritách rozvoja.

Čo môžete sľúbiť:

Samosprávny kraj bude plánovať rozvoj územia na základe aktuálnych odborných podkladov o rizikách územia, dopadoch extrémneho počasia a potrebách zraniteľných skupín obyvateľstva. Plány a stratégie sa budú pravidelne aktualizovať, vyhodnocovať a premietiť do územného

plánu regiónu, programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja, krajských stratégií a akčných plánov aj do rozhodovania o investíciách a rozpočtových prioritách.

2. Odolná a dostupná doprava

Samosprávny kraj má v oblasti dopravy jednu z najsilnejších kompetencií, a preto je táto téma kľúčová aj pre pripravenosť regiónu na extrémny a krízový situácie. VÚC spravuje a modernizuje



cesty II. a III. triedy, organizuje prímestskú autobusovú dopravu a plánuje dopravnú obslužnosť. Priamo tak ovplyvňuje, či sa ľudia dostanú do školy, do práce, k zdravotnej starostlivosti a k ďalším základným službám aj počas povodní, výpadkov či iných narušení. **Odolná doprava pritom neznamená len dobrý technický stav ciest, ale aj spoľahlivé spojenia, nadväznosť jednotlivých druhov dopravy a schopnosť udržať dostupnosť rôznych častí kraja aj v náročných podmienkach.** Pri plánovaní je

zároveň dôležité myslieť na potreby senioriek a seniorov, ľudí so zdravotným či sociálnym znevýhodnením, detí a rodičov s deťmi, pre ktorých môže byť nedostupné spojenie alebo bariérová zastávka zásadnou prekážkou.

Čo môžete sľúbiť:

Samosprávny kraj bude rozvíjať spoľahlivú, bezpečnú a prepojenú dopravu tak, aby boli základné služby dostupné vo všetkých častiach regiónu aj počas výpadkov a extrémneho počasia. Pri plánovaní ciest, spojov a dopravnej obslužnosti bude zohľadňovať potreby zraniteľných skupín aj riziká povodní, prehrievania a ďalších klimatických extrémov.

3. Odolné a pre život priaznivé verejné budovy

Samosprávny kraj má vo svojej správe budovy a zariadenia, ktoré sú z hľadiska klimatek zraniteľnosti mimoriadne dôležité: stredné školy, internáty a ďalšie školské zariadenia, polikliniky, zariadenia sociálnych služieb a ďalšiu verejnú infraštruktúru. Práve v týchto budovách trávajú veľa času študentky a študenti, mladé osoby, seniorky a seniori, pacientky a pacienti aj ďalšie skupiny, ktoré môžu byť citlivé na horúčavy, výpadky energií, povodne alebo iné extrémne prejavy počasia. Kraj preto môže z tejto témy urobiť štandard regionálnej odolnosti verejných budov a služieb.

Tieto zariadenia a ich budovy majú zostať funkčné aj počas horúčav, povodní či výpadkov sietí a zároveň môžu v krízových situáciách slúžiť ako dôležité zázemie pre ochranu či záchranu zraniteľného obyvateľstva.

Čo môžete sľúbiť:

Samosprávny kraj bude obnovovať a spravovať svoje verejné budovy tak, aby poskytovali kvalitné a bezpečné prostredie a mohli byť využívané počas celého roka vrátane období horúčav, výpadkov a iných extrémnych situácií.

4. Energetická bezpečnosť regiónu

Samosprávny kraj môže cez strategické a územné plánovanie ovplyvňovať, akým smerom sa bude energetika v regióne rozvíjať, a prepájať ju s dopravou, priemyslom a verejnými službami. Nemá priamu výkonnú kompetenciu nad výrobou a distribúciou energie v rozsahu štátu či energetických podnikov, môže však prispievať k znižovaniu závislosti od fosílnych palív, k diverzifikácii zdrojov a vyššej odolnosti voči výpadkom a cenovým šokom.

V krajských stratégiách a územnoplánovacích dokumentoch môže vytvárať podmienky pre rozvoj obnoviteľných zdrojov tam, kde to dáva technický, environmentálny a spoločenský zmysel. Vo vlastných budovách a zariadeniach môže zároveň podporovať energetické úspory, moderné technológie a postupný odklon od fosílnych zdrojov tak, aby školy, internáty, polikliniky, zariadenia sociálnych služieb a ďalšie krajské služby zostali spoľahlivo funkčné aj počas výpadkov alebo energetických kríz.

Čo môžete sľúbiť:

Samosprávny kraj bude posilňovať energetickú bezpečnosť regiónu podporou energetickej efektívnosti, diverzifikácie zdrojov, postupného odklonu od fosílnych palív a lepšej pripravenosti na výpadky a cenové šoky. V územnom plánovaní a krajských stratégiách bude zároveň vytvárať podmienky na rozvoj obnoviteľných zdrojov energie tam, kde zvyšujú odolnosť regiónu a stabilitu verejných služieb.

5. Verejné služby s ohľadom na najzraniteľnejšie skupiny a pripravenosť na krízové situácie

Samosprávny kraj má dôležitú úlohu pri tom, aby horúčavy, výpadky energií, obmedzenia dopravy a ďalšie krízové situácie najtvrdšie nedopadali na ľudí, ktorí sú zraniteľní pre svoj vek, zdravotný stav alebo odkázanosť na verejné služby. Kraj má v tejto oblasti významné

kompetencie najmä v sociálnych službách, regionálnej zdravotnej politike, školských zariadeniach vrátane školských internátov a poliklinikách

Úlohou kraja nie je nahrádzať záchranné zložky, ale vopred nastaviť funkčné postupy vo svojich zariadeniach a prepojiť jednotlivé oblasti služieb. Musí vedieť, kto potrebuje osobitnú ochranu počas horúčav, kde sú potrebné náhradné kapacity, ako zachovať starostlivosť pri výpadku energie alebo dopravy a ako zabezpečiť rýchly prenos informácií a pomoci medzi školstvom, sociálnymi službami, zdravotníctvom, zásobovaním a dopravou. Kraj tak vytvára regionálne zázemie, bez ktorého môže byť pomoc počas krízy oneskorená alebo nekoordinovaná.

Čo môžete sľúbiť:

Samosprávny kraj zavedie vo svojich školách, internátoch, poliklinikách, zariadeniach sociálnych služieb a ďalších službách jednotné postupy na ochranu najzraniteľnejších skupín počas horúčav, výpadkov a iných krízových situácií. Pre tieto zariadenia pripraví minimálne štandardy informovania, náhradných kapacít, evakuácie a fungovania počas krízy. Zároveň prepojí školstvo, sociálne služby, zdravotníctvo, zásobovanie a dopravu tak, aby pomoc a starostlivosť tvorili jeden funkčný systém.

6. Obnova do stavu lepšieho ako pred haváriou

Samosprávny kraj má po katastrofe alebo havárii dôležitú úlohu najmä pri obnove toho, čo je v jeho priamej pôsobnosti: ciest II. a III. triedy, stredných škôl, internátov, polikliník, zariadení sociálnych služieb a ďalších krajských budov a služieb. Nestačí len opraviť škody a vrátiť sa do pôvodného stavu. Obnova má viesť k tomu, aby boli krajské budovy, infraštruktúra a služby odolnejšie než predtým a aby sa pri ďalšej udalosti neopakovali tie isté slabiny a poškodenia. Kraj má zároveň možnosť prepájať obnovu svojho majetku a služieb s dlhodobejším plánovaním regiónu: vyhodnocovať, kde zlyhala dostupnosť, ktoré úseky ciest alebo zariadenia boli najzraniteľnejšie, a tieto skúsenosti premietť do aktualizácie dát, plánov, stratégií a investičných priorít. Obnova by mala byť spojená s dlhodobou adaptáciou a lepšou pripravenosťou regiónu

Čo môžete sľúbiť:

Samosprávny kraj bude po škodách obnovovať svoje cesty, školy, internáty, polikliniky, zariadenia sociálnych služieb a ďalšie budovy tak, aby boli odolnejšie než predtým, a po každej väčšej udalosti aktualizuje príslušné dáta, plány, stratégie a investičné priority tak, aby sa zvyšovala pripravenosť regiónu a neopakovali sa tie isté zraniteľnosti.

C: Spolupráca a podpora

Ak ste to dočítali až sem, možno si kladiete otázku. Dobré, ale kto mi s tým pomôže a kde na to vezmem kapacitu?

Odolnejšie mestá, obce a regióny nevzniknú izolovane. Úspešná príprava na klimatické a iné krízové riziká si vyžaduje spoluprácu medzi samosprávami, štátom, odbornými organizáciami, akademickou obcou, miestnymi aktérmi a obyvateľstvom.

Mestá a obce môžu využívať podporu a skúsenosti strešných organizácií samospráv, ako je Združenie miest a obcí Slovenska (ZMOS) či Únia miest Slovenska (ÚMS), odborných partnerov a príklady dobrej praxe z iných regiónov.

Samosprávne kraje môžu prepájať jednotlivé obce, poskytovať metodickú podporu a koordinovať regionálne riešenia aj prostredníctvom spolupráce v rámci SK8 - Združenie samosprávnych krajov Slovenska.

Zdroje

Inštitút 2050 (2025) *Slovenská dopravná chudoba 2025*. Dostupné na: <https://institut2050.sk/slovenska-dopravna-chudoba-2025> (cit. 10. 6. 2026).

Inštitút pre pasívne domy (2023) *Odolné sídliská. Hĺbková obnova je smart riešenie pre bytové domy*. Dostupné na: http://iepd.sk/wp-content/uploads/2023/09/IEPD_A4_Hlbkova-obnova_final_SK.pdf (cit. 10. 6. 2026).

Inštitút pre pasívne domy (2023) *Udržateľné mestské štvrte*. Dostupné na: https://iepd.sk/wp-content/uploads/2023/09/IEPD_A4_Udrzatelne-mestske-stvrte.pdf (cit. 10. 6. 2026).

Inštitút pre pasívne domy (2024) *Katalóg vybraných adaptačno-mitigačných opatrení pre urbanizované územie*. Dostupné na: <http://iepd.sk/wp-content/uploads/2024/08/deliver-Katalog-AM-opatreni.pdf> (cit. 10. 6. 2026).

Klimatická koalícia (2025) *Environmentálne životné minimum ako nástroj ekologickej a sociálnej spravodlivosti: Stručné zhrnutie autorských príspevkov*. Dostupné na: https://klimatickakoalicia.sk/wp-content/uploads/2025/09/Environmentalne-zivotne-minimum_zhrnutie.pdf (cit. 10. 6. 2026).

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Okresný úrad Veľký Krtíš, odbor krízového riadenia (2023) *Postupy – metodika starostu obce a krízového štábu pri krízových situáciách*. Dostupné na: https://www.minv.sk/swift_data/source/miestna_statna_sprava/okres_velky_krtis/odbor_krizoveho_riadenia/2023/2_Postupy_metodika_starostu_obce_a_krizoveho_stabu_pri_krizovych_situaciach.pdf (cit. 10. 6. 2026).

SK8 – Združenie samosprávnych krajov Slovenska (nedať.) *O krajoch*. Dostupné na: <https://www.samospravnekraje.sk/o-krajoch/> (cit. 10. 6. 2026).

Slovenská agentúra životného prostredia (nedat.) *Adaptačné stratégie a akčné plány na zmenu klímy*.
Dostupné na:

<https://www.sazp.sk/zivotne-prostredie/starostlivost-o-krajinu/zelena-infrastruktura/adaptacne-strategie-a-akcne-plany-na-zmenu-klimy> (cit. 10. 6. 2026).

Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity a Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (2018) *Pôsobnosť obcí v prípade mimoriadnych situácií s osobitným zameraním na obce s marginalizovanými rómskymi komunitami*. Dostupné na:

https://romovia.vlada.gov.sk/site/assets/files/5033/posobnost_obci_v_pripade_mimoriadnych_situacii_s_osobitnym_zameranim_na_obce_s_mrk_komunitami.pdf (cit. 10. 6. 2026).

Foto: archív Klimatická koalícia

Kontakt: Zuzana Fialová zuza.fialova@klimatickakoalicia.sk

August 2026

